

## Program oczyszczania Miasta Chełmży z azbestu



Inwestor:  
Urząd Miasta Chełmży  
ul.Gen.J.Hallera 10  
87-140 Chełmża

Program opracowali:  
mgr Aldona Mikulska  
mgr inż. Marta Chojnacka-Graczyk

## Spis treści

1. WSTĘP.....	3
2. CEL PROGRAMU.....	4
3. CHARAKTERYSTYKA AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST .....	5
3.1. DEFINICJA AZBESTU.....	5
3.2. SZKODLIWE ODDZIAŁYWANIE AZBESTU NA ZDROWIE LUDZKIE.....	8
3.3. ODPADY ZAWIERAJĄCE AZBEST .....	9
4. OBOWIĄZUJĄCE W POLSCE AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE AZBESTU ORAZ OCHRONY PRZED JEGO SZKODLIWOŚCIĄ.....	10
4.1. USTAWY.....	10
4.2. AKTY WYKONAWCZE .....	10
4.3. DYREKTYWY .....	12
4.4. PRZEWIDYWANE ZMIANY .....	12
5. ZASADY POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST W ASPEKTCIE OBOWIĄZUJĄCEGO PRAWA .....	13
5.1. OCENA STANU I MOŻLIWOŚCI BEZPIECZNEGO UŻYTKOWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST .....	13
5.2. PROCEDURY BEZPIECZNEGO POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST .....	16
5.3. METODY UNIESZKODLIWIANIA WYROBÓW I ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.....	26
6. OKREŚLENIE ILOŚCI WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE MIASTA CHEŁMŻY .....	27
6.1. INFORMACJE OGÓLNE O MIEŚCIE CHEŁMŻA .....	27
6.2. INFORMACJE O ILOŚCI WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE CHEŁMŻY .....	27
7. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ PROGRAMU OCZYSZCZANIA MIASTA CHEŁMŻY Z AZBESTU .....	30
8. HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ na lata 2012-2032 .....	33
9. FINANSOWANIE USUWANIA I UNIESZKODLIWIANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST .....	34
10. ZAŁOŻENIA ORGANIZACJI, KONTROLI I MONITORINGU „PROGRAMU” .....	42
11. STRESZCZENIE .....	44

## **1. WSTĘP**

W wyniku przyjęcia przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Rezolucji z dnia 19 czerwca 1997 r. - w sprawie programu wycofania azbestu z gospodarki (M. P. z 1997 r. Nr 38, poz. 373), w której Rada Ministrów została wezwana do opracowania programu zmierzającego do wycofywania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski oraz w wyniku realizacji ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, ze zm.), a także potrzeb oczyszczania kraju z azbestu oraz wyrobów zawierających azbest, Rada Ministrów w dniu 14 maja 2002 r. przyjęła „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, obejmujący lata 2003-2032. „Program...” założył spowodowanie oczyszczenia terytorium Polski z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest, wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Polski, spowodowanych azbestem oraz ustalenie koniecznych do tego uwarunkowań, spowodowanie sukcesywnej likwidacji oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie, w określonym horyzoncie czasowym, do spełnienia wymogów ochrony środowiska, stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest stosowanych w Unii Europejskiej.

W dniu 14 lipca 2009 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pn. „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” który zastąpił dotychczas obowiązujący „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.

„Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” utrzymuje dotychczasowe cele i określa nowe zadania, niezbędne do oczyszczenia kraju z azbestu:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych, spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

„Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” grupuje zadania przewidziane do realizacji na poziomie centralnym, wojewódzkim i lokalnym – powiatowym i gminnym, w pięciu blokach tematycznych:

- 1) zadania legislacyjne,
- 2) działania edukacyjno-informacyjne skierowane do dzieci i młodzieży, szkolenia pracowników administracji rządowej i samorządowej, opracowywanie materiałów szkoleniowych, promocja technologii unicestwiania włókien azbestowych, organizacja krajowych i międzynarodowych szkoleń, seminariów, konferencji, kongresów i udział w nich,
- 3) zadania w zakresie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, z obiektów użyteczności publicznej, terenów byłych producentów wyrobów azbestowych, oczyszczania terenów nieruchomości, budowy składowisk oraz instalacji do unicestwiania włókien azbestowych,
- 4) monitoring realizacji „Programu...” przy pomocy elektronicznego systemu informacji przestrzennej,
- 5) działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia.

Na poziomie lokalnym zadania wynikające z „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” realizują samorządy powiatowe i gminne.

Do zadań samorządu gminnego należy:

- 1) gromadzenie przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego [www.bazaazbestowa.pl](http://www.bazaazbestowa.pl),
- 2) przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- 3) organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w „Programie...”,
- 4) inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest,
- 5) współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest,
- 6) współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest,
- 7) współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację „Programu...”,
- 8) współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

## **2. CEL PROGRAMU**

Podstawą opracowania „Programu oczyszczania miasta Chełmży z azbestu”, zwanego dalej „Programem”, są zapisy „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”, zwanego dalej „POKzA”.

W punkcie 4.3. POKzA określono, iż do zadań samorządów gminnych należy m. in. przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Celem „Programu oczyszczania miasta Chełmży z azbestu” jest:

- określenie ilości i rodzaju wyrobów zawierających azbest na terenie miasta Chełmży,
- określenie planu oczyszczania terenu miasta Chełmża z wyrobów zawierających azbest,
- likwidacja negatywnego oddziaływania wyrobów zawierających azbest na zdrowie człowieka i środowisko naturalne,

### 3. CHARAKTERYSTYKA AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

#### 3.1. DEFINICJA AZBESTU

Azbest jest nazwą handlową minerałów włóknistych z grupy serpentynów (chryzotyl) i amfiboli (krokidolit, amozyt, termolit, aktynolit i antofilit). Charakteryzuje go duża odporność na rozciąganie, elastyczność, odporność na działanie kwasów, zasad i innych chemikaliów, wysoka temperatura rozkładu i topnienia, złe przewodnictwo ciepłe. Pod względem chemicznym to uwodnione krzemiany magnezu, żelaza, wapnia i sodu.

Skład chemiczny chryzotyłu jest jednolity, natomiast skład chemiczny i właściwości fizyczne amfiboli są bardzo zróżnicowane. Rozdrabnianie włókien chryzotyłowych może prowadzić do uzyskania oddzielnych pojedynczych włókien, podczas gdy rozdrabnianie amfiboli może zachodzić wzdłuż określonej płaszczyzny krystalograficznej włókna.

Największą popularność i szerokie zastosowanie w gospodarce światowej zyskały trzy minerały azbestowe:

- *chryzotyl* (azbest biały) – powszechnie stosowany, włóknista odmiana serpentynu, tj. uwodnionego krzemianu magnezu, najczęściej z azbestów stosowany w produkcji wyrobów azbestowo – cementowych oraz popularnych wyrobów tkanych i przedz termoizolacyjnych;
- *krokidolit* (azbest niebieski) – stosowany w mniejszym stopniu krzemian sodowo – żelazowy należący do 19 grupy amfiboli, najbardziej szkodliwy, rakotwórczy i mutagenny – najwcześniej wycofany z użytkowania w latach 80-tych;
- *antofilit* – rzadziej stosowany, krzemian magnezowy zawierający żelazo;

Właściwości azbestu zadecydowały o jego szerokim zastosowaniu w gospodarce i przemyśle. Azbest występuje w wyrobach azbestowo-cementowych, w materiałach ciernych, w azbestowych wyrobach włókienniczych, a także w asfaltach. Największe zastosowanie znalazł w budownictwie. Wyroby azbestowo-cementowe należały do najszerszej stosowanych materiałów budowlanych dzięki szczególnie korzystnym właściwościom technicznym, do których należy zaliczyć wysoką wytrzymałość mechaniczną, odporność na korozję i niepalność. Azbest znalazł zastosowanie w przemyśle chemicznym, tytoniowym, tekstylnym i produkcji materiałów ogniotrwałych. Azbest znalazł również zastosowanie jako izolacja termiczna w elektrowniach i elektrociepłowniach, w izolacjach tras ciepłowniczych. Azbest stosowano w transporcie - jako termoizolacja i izolacja elektrycznych urządzeń grzewczych w tramwajach, wagonach pociągów, grzejnikach czy tablicach rozdzielni elektrycznych.

Wyroby zawierające azbest klasyfikowane są w dwóch klasach, przyjmując jako kryterium zawartość azbestu, stosowane spoiwo oraz gęstość objętościową wyrobu.

**Klasa I** - wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż  $1000 \text{ kg/m}^3$  definiowane jako „miękkie”, (słabospoiste) zawierające powyżej 20% azbestu i małą ilość lepiszcza. Wyroby te łatwo ulegają uszkodzeniom mechanicznym, czemu towarzyszy znaczna emisja włókien azbestu do otoczenia stwarzając poważne zagrożenie dla zdrowia ludzkiego. Najczęściej stosowanymi w tej klasie były wyroby tekstylne z azbestu takie jak, koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury uszczelkowe oraz materiały i wykładziny cierne.

**Klasa II** - wyroby o gęstości objętościowej większej niż  $1000 \text{ kg/m}^3$  definiowane jako „twarde”, zawierające poniżej 20% azbestu. Włókna azbestowe w tych wyrobach są mocno

związane i nawet w przypadku mechanicznego uszkodzenia materiału w stosunkowo niewielkiej ilości przedostają się do otoczenia. Wyroby „twarde” są odporne na destrukcję, a duże niebezpieczeństwo zanieczyszczenia środowiska i zagrożenia zdrowia ludzkiego występuje przy ich obróbce mechanicznej (cięcie, wiercenie otworów) oraz rozbijanie w wyniku zrzucania z wysokości w trakcie prac remontowych. Do tej klasy wyrobów zaliczane są między innymi: powszechnie stosowane płyty azbestowo – cementowe faliste, płyty „karo” oraz płyty płaskie wykorzystywane jako elewacje w budownictwie wielokondygnacyjnym. W znacznie mniejszych ilościach stosowane były inne wyroby azbestowo – cementowe, w postaci rur służących do wykonywania instalacji wodociagowych, kanalizacyjnych czy kominów i zsyków.

**Tabela1: Charakterystyka wyrobów zawierających azbest.**

Charakterystyka	Właściwości	Rodzaje wyrobów i zastosowanie
<b>KLASA I</b>		
Wyroby „miękkie”, o gęstości objętościowej mniejszej od 1000 kg/m <sup>3</sup> zawierające powyżej 20% azbestu	Łatwo ulegają uszkodzeniom mechanicznym, czemu towarzyszy znaczna emisja włókien azbestu do otoczenia	<b>Masy azbestowo – cementowe:</b> izolacja ognioochronna konstrukcji stalowych, przegród budowlanych oraz izolacja akustyczna obiektów użyteczności publicznej
		<b>Sznury:</b> piece przemysłowe z kanałami spalin, nagrzewnice, rekuperatory, kominy przemysłowe
		<b>Tektura azbestowa:</b> izolacja termiczna i uszczelnienia w instalacjach przemysłowych, aparaturze kontrolno- pomiarowej i laboratoryjnej
		<b>Płyty azbestowo-kauczukowe:</b> uszczelnienie urządzeń przemysłowych pracujących w środowisku agresywnym
		<b>Wyroby tekstylne z azbestu:</b> koce gaśnicze, tektury, rękawice, tkaniny azbestowe, szczeliwa plecione – ochrona pracowników
		<b>Masa i tektura azbestowa:</b> urządzenia gospodarstw domowych – żelazka, płytki kuchenne, piece akumulacyjne
		<b>Materiały i wykładziny cierne zawierające azbest:</b> hamulce, sprzęgła
		<b>Masy ogniodporne zawierające azbest:</b> piece przemysłowe wraz z kanałami spalin

<b>KLASA II</b>		
<p>Wyroby „twarde” o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg/m<sup>3</sup> zawierające poniżej 20% azbestu</p>	<p>Włókna azbestowe mocno związane. W przypadku mechanicznego uszkodzenia (np. pęknięcia) ma miejsce stosunkowo niewielka emisja azbestu do otoczenia w porównaniu z wyrobami klasy I. Niebezpieczeństwo dla zdrowia ludzi i środowiska stwarza mechaniczna obróbka tych wyrobów (cięcie, wiercenie) oraz rozbijanie w wyniku zrzucania z wysokości w trakcie prac remontowych.</p>	<p><b>Płyty azbestowo-cementowe faliste i gąsiorzy:</b> pokrycia dachowe, balkony</p>
		<p><b>Płyty azbestowo-cementowe płaskie:</b> ściany osłonowe, ściany działowe, elewacje zewnętrzne, osłona ścian przewodów windowych, szybów wentylacyjnych i instalacyjnych, chłodnie kominowe, chłodnie wentylatorowe</p>
		<p><b>Płyty azbestowo-cementowe płaskie „karo”:</b> pokrycia dachowe, elewacje zewnętrzne</p>
		<p><b>Płyty azbestowo-cementowe sucho formowane ‘kolorys’, ‘acekol’ i inne:</b> elewacje zewnętrzne, osłony kanałów wentylacyjnych i klimatyzacyjnych, ściany działowe</p>
		<p><b>Rury azbestowo-cementowe (bezcisnieniowe i ciśnieniowe):</b> kanalizacyjne i wodociągowe, rynny spustowe na śmieci, przewody kominowe</p>
		<p><b>Otuliny azbestowo-cementowe:</b> izolacja urządzeń ciepłowniczych i innych przemysłowych</p>
		<p><b>Kształtki azbestowo-cementowe budowlane:</b> przewody wentylacyjne, podokienniki, osłony rurociągów ciepłowniczych, osłony kanałów spalinowych i wentylacyjnych</p>
		<p><b>Kształtki azbestowo-cementowe elektroizolacyjne:</b> przegrody izolacyjne w aparatach i urządzeniach elektrycznych</p>
<p><b>Płytki PCV:</b> podłogi w obiektach mieszkalnych</p>		

### **3.2. SZKODLIWE ODDZIAŁYWANIE AZBESTU NA ZDROWIE LUDZKIE**

Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien, zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza i nie występuje ich wdychanie, wyroby z udziałem azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na występowanie i typ patologii wpływa rodzaj azbestu, wymiary tworzących go włókien i ich stężenie oraz czas trwania narażenia. Biologiczna agresywność pyłu azbestowego jest zależna od stopnia penetracji i liczby włókien, które uległy retencji w płucach, jak również od fizycznych i aerodynamicznych cech włókien. Szczególne znaczenie ma w tym przypadku średnica włókien. Włókna cienkie, o średnicy poniżej 3 mikrometrów, przenoszone są łatwiej i docierają do końcowych odcinków dróg oddechowych, podczas gdy włókna grube, o średnicy powyżej 5 mikrometrów, zatrzymują się w górnych odcinkach dróg oddechowych. Skręcone włókna chryzotyłu o dużej średnicy, mają tendencję do zatrzymywania się wyżej, w porównaniu z igłowymi włóknami azbestów amfibolowych, z łatwością przenikających do obwodowych części płuc. Największe zagrożenie dla organizmu ludzkiego stanowią włókna respirabilne, to znaczy takie, które mogą występować w trwałej postaci w powietrzu i przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Są one dłuższe od 5 mikrometrów, mają grubość mniejszą od 3 mikrometrów, a stosunek długości włókna do jego grubości nie jest mniejszy niż 3 : 1. Ze względu na to, że włókna azbestu chryzotylowego są łatwiej zatrzymywane w górnych partiach układu oddechowego, w porównaniu z włóknami azbestów amfibolowych oraz ze względu na fakt, że są także skuteczniej usuwane z płuc, narażenie na kontakt z azbestem amfibolowym niesie ze sobą ryzyko zdrowotne. Wszystkie gatunki azbestu są rakotwórcze dla ludzi w przypadku gdy jest on wdychany. Okres utajniony choroby nowotworowej wywołanej wdychaniem azbestu wynosi 15 – 20 lat. Trwałość oraz zdolność gromadzenia się w płucach włókien azbestowych powoduje ciężkie formy chorób płuc oraz opłucnej i otrzewnej.

Najbardziej narażeni na choroby wywoływane pracą z azbestem są pracownicy: stoczni, przemysłu chemicznego, tytoniowego, tekstylnego oraz zatrudnieni w kopalni azbestu, w budownictwie i przy produkcji materiałów ogniotrwałych. Zanieczyszczenie powodujące choroby zawodowe, spotykane w przemyśle i przy pracach z azbestem, to kilkaset tysięcy włókien w 1 m<sup>3</sup> powietrza.

Narażenie zawodowe na pył azbestowy może być przyczyną pylicy azbestowej, raka płuc, międzybłoniaka opłucnej lub otrzewnej. Jest ona także przyczyną zmian opłucnej w postaci zgrubień lub zwapnień. Ryzyko wystąpienia tych schorzeń związane jest ściśle z dawką pyłu, rodzajem azbestu i jest ono różne dla różnych technologii przetwórstwa.

Zagrożenie dla zdrowia mieszkańców wynika z nagromadzenia na obszarze całego kraju różnego typu materiałów zawierających azbest, w tym stosunkowo duże ilości najbardziej groźnego dla zdrowia – azbestu niebieskiego. Odpady azbestowo – cementowe stanowiące niegdyś bardzo cenny surowiec wykorzystywany szeroko przez mieszkańców stanowią obecnie istotne źródło emisji pyłu. Odpady te zastosowane do utwardzania podwórek, podjazdów, dróg uległy zużyciu i degradacji pod wpływem warunków atmosferycznych, co jest przyczyną uwalniania się włókien azbestu do powietrza atmosferycznego.



### 3.3.ODPADY ZAWIERAJĄCE AZBEST

Azbest jest klasyfikowany jako substancja stwarzająca szczególne zagrożenie dla środowiska, na podstawie art. 162 ust. 2 ustawy- Prawo ochrony środowiska..

Substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska powinny być wykorzystywane, przemieszczane i eliminowane przy zachowaniu szczególnych środków ostrożności

Usunięte wyroby azbestowe stanowią odpady niebezpieczne. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. nr 112, poz. 1206) dzieli odpady zawierające azbest w zależności od źródła ich powstawania na następujące rodzaje:

**Tabela 2. Rodzaje odpadów zawierających azbest**

<b>Kod odpadu</b>	<b>Grupa i rodzaj odpadu</b>
<b>06</b>	<b>Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania produktów przemysłu chemii nieorganicznej</b>
06 07 01*	Odpady azbestowe z elektrolizy
06 13 04*	Odpady z przetwarzania azbestu
<b>10</b>	<b>Odpady z procesów termicznych</b>
10 11 81*	Odpady zawierające azbest
10 13 09*	Odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych
<b>15</b>	<b>Odpady opakowaniowe; sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach</b>
15 01 11''	Opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi
<b>16</b>	<b>Odpady nieujęte w innych grupach</b>
16 01 11*	Okładziny hamulcowe zawierające azbest
16 02 12*	Zużyte urządzenia zawierające wolny azbest
<b>17</b>	<b>Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (włączając glebę i ziemię z terenów zanieczyszczonych)</b>
17 06 01*	Materiały izolacyjne zawierające azbest
17 06 05*	Materiały konstrukcyjne zawierające azbest

Odpady zawierające azbest są unieszkodliwiane na składowiskach przeznaczonych do składowania odpadów zawierających azbest. Ustawa o odpadach przewiduje możliwość unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych, jednak stosowanie tej metody nie jest obecnie możliwe z uwagi na brak aktów wykonawczych.

## **4. OBOWIĄZUJĄCE W POLSCE AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE AZBESTU ORAZ OCHRONY PRZED JEGO SZKODLIWOŚCIĄ**

### **4.1. USTAWY**

#### **1. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest** (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20 ze zm.)

Podstawowa ustawa w zakresie zakazu stosowania azbestu; ochrona pracowników; przepisy karne; wykaz zakładów produkujących azbest.

#### **2. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach** (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 ze zm.)

Określa azbest oraz wyroby zawierające azbest jako odpady niebezpieczne.

#### **3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.)

Określa azbest jako substancję stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska.

#### **4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 ze zm.)

Prace z wyrobami zawierającymi azbest są w większości przypadków pracami remontowo-budowlanymi.

#### **5. Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych** (Dz. U. Nr 199, poz. 1671, ze zm.)

### **4.2. AKTY WYKONWACZE**

#### **ROZPORZĄDZENIA(wybrane):**

- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów.** ( Dz. U. Nr 216, poz. 1824)

Rozporządzenie to określa zasady BHP przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, program szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, szkolenia pracowników w zakresie BHP, plany pracy, przerwy w pracy, czyszczenie ubrań.

- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest.** (Dz. U. Nr 8, poz. 31)

Rozporządzenie określa wymagania w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. Określa również:

- wymagania w zakresie przemieszczania odpadów zawierających azbest
- sposób oznaczenia miejsc, pomieszczeń, instalacji i urządzeń zawierających azbest
- sposób inwentaryzowania wyrobów zawierających azbest (zał. nr 3 Rozporządzenia)
- przedkładania informacji marszałkowi, wójtowi/burmistrzowi, prezydentowi)
- terminy , w których powinny być oczyszczone instalacje/urządzenia
- wzór oznakowania urządzeń, instalacji, rur, dróg zawierających azbest .

Rozporządzenie to uchyla rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. (Dz. U. Nr 192, poz. 1876) w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 9 października 2008 r. (Dz.U. 2008 Nr 200 poz. 1235) zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest.

- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.** ( Dz. U. Nr 71, poz. 649)

Rozporządzenie to określa obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest, warunki przygotowania do transportu i transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania, oznakowanie wyrobów zawierających azbest i odpadów zawierających azbest, wzór oceny wyrobów zawierających azbest.

Rozporządzenie dotyczy pyłów zawierających azbest.

- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów.** ( Dz. U. Nr 61, poz. 549)
- 
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów.** ( Dz. U. Nr 112, poz. 1206)

Rozporządzenie zawiera klasyfikację odpadów, w tym odpadów zawierających azbest.

- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska.** ( Dz. U. Nr 124, poz. 1033)

Rozporządzenia określa wzór informacji dotyczącej wyrobów zawierających azbest, jaka przedkładana jest marszałkowi województwa.

- **Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy.** ( Dz. U. Nr 217, poz. 1833)

#### **4.3. DYREKTYWY**

**Dyrektywa Rady 67/548/EWG z dnia 27 czerwca 1967 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawodawczych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do klasyfikacji, pakowania i etykietowania substancji niebezpiecznych**  
(Dz.Urz. WE L 196 z 16.08.1967, str. 1; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 1, str. 27)

**Dyrektywa Rady 87/217/EWG z dnia 19 marca 1987 r. w sprawie ograniczenia zanieczyszczenia środowiska azbestem i zapobiegania temu zanieczyszczeniu**  
(Dz.Urz.WE L 85 z 28.03.1987, str. 40, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 8, str. 269)

**Dyrektywa Rady 89/391/EWG z dnia 12 czerwca 1989 r. w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy**  
(Dz.Urz. WE L 183 z 29.06.1989, str. 1, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 1, str. 349)

**Dyrektywa Rady 92/57/EWG z dnia 24 czerwca 1992 r. w sprawie wprowadzenia minimalnych wymagań bezpieczeństwa i ochrony zdrowia na tymczasowych lub ruchomych budowach (ósma szczegółowa dyrektywa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG)**  
(Dz. Urz. WE L 245, z 26.08.1992, str. 6, Dz. Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 2, str. 71)

#### **4.4. PZEWIDYWANE ZMIANY**

W związku z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. (Dz. U. Nr 8, poz. 31) planowane jest wydanie aktów wykonawczych dotyczących warunków jakie mają spełniać urządzenia mobilne do unieszkodliwiania azbestu. Umożliwi ono przeprowadzenia procesu unieszkodliwiania azbestu w pobliżu miejsca występowania ograniczając w konsekwencji koszty transportu i składowania.

Obecnie nieznany jest przewidywany termin jego wprowadzenia.

## **5. ZASADY POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST W ASPEKcie OBOWIĄZUJĄCEGO PRAWA**

Zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 ze zm.)

W ustawie określono obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych, do których zgodnie z obowiązującą klasyfikacją odpadów należą odpady azbestowe, uznane za odpady niebezpieczne.

Przepisy regulujące obowiązki właścicieli obiektów i miejsc z wyrobami zawierającymi azbest określone zostały w:

- rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 ze zm.)
- rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. (Dz. U. Nr 8, poz. 31)

Właściciel, zarządca lub użytkownik obiektu, w którym występują wyroby zawierające azbest, ma obowiązek dokonywania ich inwentaryzacji, poprzez sporządzenie spisu z natury, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. (Dz. U. Nr 8, poz. 31).

Informację sporządza się dla wyrobów nadal eksploatowanych, jak i dla tych, których eksploatacja została zakończona. Informacja winna być aktualizowana każdego roku i przekazywana w terminie do dnia 31 stycznia, wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta w przypadku osoby fizycznej, bądź marszałkowi województwa – w przypadku, gdy właścicielem budynku jest osoba prawna.

### **5.1. OCENA STANU I MOŻLIWOŚCI BEZPIECZNEGO UŻYTKOWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST**

Obowiązek sporządzania oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest przez właściciela, użytkownika wieczystego lub zarządcę nieruchomości, a także obiektu, urządzeń budowlanych, instalacji przemysłowych lub innego miejsca zawierającego azbest – wprowadzony został rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 71, poz. 649 ze zm.) Wzór oceny określa załącznik do wymienionego rozporządzenia – przedstawiony poniżej w niniejszym opracowaniu.

Sporządzenie oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest wymaga szczegółowych i dokładnych oględzin wyrobów zawierających azbest, dokonanych osobiście przez właściciela lub przez osobę pomagającą w wypełnieniu tego obowiązku. W przypadku braku dokumentacji technicznej obiektu i wątpliwości co do rodzaju i ilości wyrobów zawierających azbest, zalecane jest sporządzenie notatki która mogłaby być podstawą dla wszczęcia ewentualnie działań pomocowych przez urząd gminy.

Wskazane jest również sporządzenie pomocniczej dokumentacji fotograficznej np. dachu, miejsc uszkodzonych, trudno dostępnych oraz wszelkich sytuacji mogących budzić wątpliwości co do dalszej eksploatacji wyrobu.

Dane dotyczące rodzaju, nazwy oraz ilości wyrobów zawierających azbest winny być zgodne z danymi zawartymi w „Informacji o wyrobach zawierających azbest”, zgodnej z załącznikiem nr 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. (Dz. U. Nr 8, poz. 31).

Obowiązek składania corocznie tej informacji, a także dokonywania spisu z natury wyrobów zawierających azbest przez właściciela/zarządcę takich obiektów lub nieruchomości wynika z przepisów zawartych § 7 w/w rozporządzenia.

Po wypełnieniu formularza oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, uzyskuje się sumę punktów, która stanowi ocenę stanu wyrobów danego obiektu. W zależności od liczby uzyskanych punktów w wyniku przeprowadzenia oceny, wyróżnia się 3 rodzaje stopnia pilności usunięcia posiadanych wyrobów zawierających azbest:

***stopień pilności I – wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie – 120 i więcej punktów,***

***stopień pilności II – ponowna ocena wymagana w czasie 1 roku – powyżej 95 do 115 punktów,***

***stopień pilności III – ponowna ocena w terminie do 5 lat – do 90 punktów.***

Załącznik do rozporządzenia Ministra Gospodarki  
z dnia 5 sierpnia 2010 r. (poz. 1089)

**WZÓR**

**OCENA**

**stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest**

Nazwa miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Adres miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Rodzaj zabudowy<sup>1)</sup>:

.....

Numer działki ewidencyjnej<sup>2)</sup>:

.....

Numer obrębu ewidencyjnego<sup>2)</sup>:

.....

Nazwa, rodzaj wyrobu<sup>3)</sup>:

.....

Ilość wyrobów<sup>4)</sup>:

.....

Data sporządzenia poprzedniej oceny<sup>2)</sup>:

.....

Grupa/ nr	Rodzaj i stan wyrobu	Punkty	Ocena
1	2	3	4
<b>I</b>	<b>Sposób zastosowania azbestu</b>		
1	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)	30	
2	Tynk zawierający azbest	30	
3	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1 000 kg/m <sup>3</sup> )	25	
4	Pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne)	10	
<b>II</b>	<b>Struktura powierzchni wyrobu z azbestem</b>		
5	Duże uszkodzenia powierzchni, naruszona struktura włókien	60	
6	Niewielkie uszkodzenia powierzchni (rysy, odpryski, zalamania), naruszona struktura włókien	30	
7	Ścisła struktura włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach	15	
8	Warstwa zabezpieczająca bez uszkodzeń	0	
<b>III</b>	<b>Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem</b>		
9	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac	30	
10	Wyrób bezpośrednio dostępny (do wysokości 2 m)	15	
11	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne	10	
12	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosferyczne	10	
13	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne	0	
<b>IV</b>	<b>Miejsce usytuowania wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych</b>		
14	Bezpośrednio w pomieszczeniu	30	
15	Za zawieszonym, nieuszczelnym sufitem lub innym pokryciem	25	
16	W systemie wentylacji pomieszczenia (kanały wentylacyjne)	25	
17	Na zewnątrz obiektu (np. tynk)	20	
18	Elementy obiektu (np. osłony balkonowe, filarki międzyokienne)	10	
19	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym	5	

1	2	3	4
20	Bez kontaktu z pomieszczeniem (np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych)	0	
<b>V</b>	<b>Wykorzystanie miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej</b>		
21	Regularne przez dzieci, młodzież lub sportowców	40	
22	Stale lub częste (np. zamieszkanie, miejsce pracy)	30	
23	Czasowe (np. domki rekreacyjne)	15	
24	Rzadkie (np. strychy, piwnice, komórki)	5	
25	Nie użytkowane (np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiekty, urządzenia lub instalacje)	0	
<b>SUMA PUNKTÓW OCENY</b>			
<b>STOPIEŃ PILNOŚCI</b>			

**UWAGA:** W każdej z pięciu grup arkusza należy wskazać co najmniej jedną pozycję. Jeśli w grupie zostanie wskazana więcej niż jedna pozycja, sumując punkty z poszczególnych grup, należy uwzględnić tylko pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie. Sumaryczna liczba punktów pozwala określić stopień pilności:

**Stopień pilności I** od 120 punktów

wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie

**Stopień pilności II** od 95 do 115 punktów

wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku

**Stopień pilności III** do 90 punktów

wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat

.....  
Oceniający  
(nazwisko i imię)

.....  
Właściciel/Zarządca  
(podpis)

## 5.2. PROCEDURY BEZPIECZNEGO POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST

Problematyka bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest została uszeregowana w bloku tematycznym obejmującym łącznie 6 procedur:

**Grupa I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.**

**Procedura 1.** Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

**Procedura 2.** Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

**Grupa II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest - wytwórców odpadów niebezpiecznych.**

**Procedura 3.** Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.



**Procedura 4.** Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu (terenu) instalacji.

**Grupa III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.**

**Procedura 5.** Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

**Grupa IV. Procedura obowiązująca zarządzających składowiskami odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.**

**Procedura 6.** Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Wymienione procedury w sposób szczegółowy omówione zostały w „Informatorze o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest”, opracowanym przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w/g stanu prawnego na dzień 30 września 2008 r.

Poniżej, na podstawie „Informatora...”, przedstawiono zasady postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest, zgodnie z Procedurą 1,2,3 i 4.

**Grupa I.**

PROCEDURY OBOWIĄZUJĄCE WŁAŚCICIELI I ZARZĄDZAJĄCYCH OBIEKTAMI, INSTALACJAMI LUB URZĄDZENIAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST LUB WYROBY ZAWIERAJĄCE AZBEST.

**PROCEDURA 1**

**Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest**

**Cel procedury**

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji i urządzeń oraz terenów, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy więc bezpiecznego ich użytkowania.

**Zakres procedury**

Zakres procedury obejmuje okres posiadania budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – niezależnie od ich wielkości lub stanu, jeżeli znajdują się tam wyroby zawierające azbest.

**Opis szczegółowy**

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia technicznego oraz terenu, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest ma obowiązek sporządzenia – w 2 egzemplarzach – „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”

Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej – sporządzają następne „Oceny...” w terminach wynikających z warunków poprzedniej „Oceny...” – tzn.:

do 5 lat – jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym, do 90 punktów,  
do 1 roku – jeżeli przy poprzedniej „Ocenie...” ilość punktów wynosiła powyżej 95 do 115.

W przypadku oceny wynoszącej 120 i więcej punktów usunięcie wyrobów zawierających azbest wymagane jest bezzwłocznie.

Jeden egzemplarz „Oceny...” właściciel lub zarządca zobowiązany jest złożyć właściwemu organowi nadzoru budowlanego – w terminie do 30 dni od dnia jej sporządzenia. Drugi egzemplarz zachowuje przy dokumentacji budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – do czasu sporządzenia następnej „Oceny..”.

Właściciel lub zarządca zobowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. Wyniki inwentaryzacji powinny służyć do sporządzenia stosownej informacji dla wójta, burmistrza lub prezydenta miasta – właściwego dla miejsca znajdowania się budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest (osoby fizyczne). Natomiast osoby prawne mają obowiązek składania tych informacji do właściwego marszałka województwa.

Informacje przedkłada się corocznie, celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest. Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie występują wyroby zawierające azbest, ma ponadto następujące obowiązki:

- sporządzania corocznie planu oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym dla azbestu,
- opracowania i wywieszenia na widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest,
- zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto dla każdego pomieszczenia, w którym znajdują się instalacje, urządzenia zawierające azbest lub wyroby zawierające azbest, właściciel, zarządca lub użytkownik sporządza corocznie plan kontroli jakości powietrza, obejmujący pomiary stężenia azbestu.

Wzór oznakowania instalacji, urządzeń, pomieszczeń zawierających azbest lub materiałów zawierających azbest przedstawiono poniżej:

WZÓR OZNAKOWANIA INSTALACJI LUB URZĄDZEŃ ZAWIERAJĄCYCH AZBEST  
ORAZ RUR AZBESTOWO-CEMENTOWYCH



\* Tylko w przypadku oznakowania pomieszczenia w związku z brakiem możliwości trwałego umieszczenia oznakowania na instalacji lub urządzeniu zawierającym azbest.

Wszystkie instalacje lub urządzenia zawierające azbest oraz rury azbestowo-cementowe powinny być oznakowane w następujący sposób:

- 1) oznakowanie zgodne z podanym wzorem powinno mieć wymiary: co najmniej 5 cm wysokości (H) i  $\frac{1}{2}H$  szerokości;
- 2) oznakowanie powinno składać się z:
  - a) części górnej ( $h = 40\% H$ ) zawierającej literę „a” w białym kolorze na czarnym tle,
  - b) części dolnej ( $60\% H$ ) zawierającej standardowy napis w białym lub czarnym kolorze na czerwonym tle; napis powinien być wyraźnie czytelny;
- 3) jeżeli wyrób zawiera krokidolit, standardowo stosowany zwrot „zawiera azbest” powinien być zastąpiony zwrotem „zawiera krokidolit/azbest niebieski”.

## PROCEDURA 2

### Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

#### Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest – przed i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów.

#### Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

### **Opis szczegółowy**

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest – posiadający odpowiednie informacje lub dokumenty, mogące służyć do identyfikacji rodzaju i ilości azbestu w wyrobach – powinien przedstawić je wykonawcy prac usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest. Wyniki identyfikacji azbestu posiadane przez właściciela powinny być uwzględniane przy:

- sporządzeniu „Oceny...”,
- sporządzeniu informacji dla wójta, burmistrza, prezydenta miasta o posiadanych wyrobach zawierających azbest,
- zawieraniu umowy na wykonanie prac zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac – wytwarzającym odpady niebezpieczne.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest, ma obowiązek zgłoszenia – na 30 dni przed rozpoczęciem prac, wniosku o pozwolenie na budowę (remont), wraz z określonymi warunkami. Wniosek powinien być sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających art. 31 ust. 3, pkt.2 oraz art. 36 ust. 1 pkt.1 i 4 ustawy – Prawo budowlane. Zatajenie informacji o występowaniu azbestu w wyrobach, które będą przedmiotem prac remontowo-budowlanych skutkuje – na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska – odpowiedzialnością prawną. Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych, właściciel lub zarządca dokonuje wyboru wykonawcy prac – wytwórcy odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac. Prace w kontakcie z azbestem mogą być wykonywane wyłącznie przez osoby fizyczne lub prawne posiadające odpowiednie uprawnienia.

Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością.

Po zakończeniu prac właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót i oczyszczenia obiektu z azbestu i przechowywać je przez okres co najmniej 5 lat, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu.

### **Grupa II.**

PROCEDURY OBOWIĄZUJĄCE WYKONAWCÓW PRAC POLEGAJĄCYCH NA USUWANIU WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST - WYTWÓRCÓW ODPADÓW NIEBEZPIECZNYCH.

#### **PROCEDURA 3**

#### **Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest**

##### **Cel procedury**

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych do zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

##### **Zakres procedury**

Zakres procedury obejmuje całość prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

### **Opis szczegółowy**

Wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, jest – w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach art. 3 ust. 1 – wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług, w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątanía, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba że umowa o świadczeniu usługi stanowi inaczej.

Wytwórcą odpadów może być np. właściciel lub zarządzający, który we własnym zakresie wykonuje prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest i zleca do wykonania tylko część robót. W takim przypadku na nim też spoczywać będą wszystkie obowiązki wynikające z przepisów i procedur postępowania z odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest. Wytwórcę odpadów obowiązuje postępowanie określone przepisami ustawy o odpadach. Podstawową czynnością dla przedsiębiorcy, który zamierza podjąć działalność w zakresie wytwarzania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest w ilości powyżej 100 kg rocznie, jest opracowanie programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi, w tym zawierającymi azbest i uzyskanie jego zatwierdzenia przez właściwego, ze względu na miejsce wytwarzania odpadów niebezpiecznych, marszałka województwa lub starostę.

Marszałek województwa zatwierdza programy gospodarki odpadami niebezpiecznymi dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a starosta dla pozostałych przedsięwzięć.

Program gospodarki odpadami niebezpiecznymi, dołączony do wniosku o wydanie decyzji zatwierdzającej, powinien zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów niebezpiecznych, przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie mogą powodować odpady niebezpieczne, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania składu chemicznego i właściwości odpadów.
- określenia ilości odpadów niebezpiecznych poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytworzenia w ciągu roku.
- informację wskazującą na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów niebezpiecznych lub ograniczenia ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko.
- szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami, z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych.
- wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.
- określenie czasu prowadzenia działalności związanej z wytwarzaniem odpadów.

Wytwórca odpadów (wytwarzający rocznie do 0,1 Mg odpadów niebezpiecznych) na 30 dni przed rozpoczęciem działalności powodującej powstawanie odpadów opracowuje i składa właściwemu marszałkowi województwa lub staroście – informację, w 3 egzemplarzach, o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania. Informacja powinna zawierać:

wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające, do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów, określenie ilości odpadów poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytwarzania w ciągu roku, informację wskazującą na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów, wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.

Celem prawidłowego przygotowania prac oraz zabezpieczenia pracowników konieczna jest identyfikacja rodzaju i ilości azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia. Identyfikacji

można dokonać na podstawie stosownych informacji i dokumentów od właściciela obiektu lub na podstawie wyników badań dokonanych przez uprawnione laboratorium.

Do rozpoczęcia działalności powodującej powstawanie odpadów można przystąpić, jeżeli organ właściwy do przyjęcia informacji, w terminie 30 dni od dnia złożenia informacji nie wniesie sprzeciwu, w drodze decyzji. Wytwórca odpadów może zlecić wykonanie obowiązku gospodarowania odpadami innemu posiadaczowi odpadów. Posiadacz odpadów może je przekazywać wyłącznie podmiotom, które uzyskały zatwierdzenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami, chyba że działalność taka nie wymaga zezwolenia.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczaniem miejsca prac z azbestem. Dla prawidłowego zawarcia umowy, jak wyżej, konieczne jest określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac.

Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie ze stosownymi przepisami i zawierać:

- określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac,
- określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,
- aktualną ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza.

Następnie powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, obejmujący m.in.:

- informację dotyczącą przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określającą skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsca i czas wystąpienia, w tym ocenę ryzyka dla zdrowia,
- informację o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia,
- informację o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych, w tym:
  - a) określenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia,
  - b) konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zabezpieczającej przed skutkami zagrożeń,
  - c) zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi, przez wyznaczone w tym celu osoby;
- określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych na terenie budowy,
- wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwom wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca ma obowiązek zapoznania pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie dotyczącego bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac ma obowiązek przeszkolenia wszystkich osób pozostających w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace – w zakresie ryzyka dla zdrowia oraz bezpiecznych metod pracy z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami a także bezpieczeństwa i higieny takich prac. Szkolenie powinno być przeprowadzone przez upoważnioną do takiej działalności instytucję i potwierdzone odpowiednim świadectwem lub zaświadczeniem.

Wykonawca zobowiązany jest do zgłoszenia rozpoczęcia prac usuwania wyrobów zawierających azbest do właściwego organu nadzoru budowlanego, okręgowego inspektora pracy oraz wojewódzkiego inspektora sanitarnego.

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest zobowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu.

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy, a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem odpowiednim dla odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Ważne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót ma skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku – w zależności od określenia stanu środowiska, dokonanego przed przystąpieniem do wykonywania prac.

Wykonawca prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest obowiązuje do ustalenia niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza. Usuwanie wyrobów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m<sup>3</sup> lub zawierających krokidolit powinno odbywać się pod stałym nadzorem technicznym, a prawidłowość prowadzenia tych prac potwierdza się wynikiem badania jakości powietrza przeprowadzonego przez akredytowane laboratorium.

Omawiana wyżej procedura obejmuje obowiązki przyszłego wykonawcy prac z azbestem dotyczące postępowania przed rozpoczęciem tych prac. Znajomość tych obowiązków przez pracowników organów samorządu terytorialnego jest niezbędna, gdyż organy te występują w imieniu społeczności danej gminy. Społeczność ta powinna być odpowiednio chroniona przed narażeniem na azbest, mogącym mieć miejsce na skutek złego przygotowania prac, a następnie ich nieumiejętnego wykonywania.

**Podstawowe obowiązki organów gminy to:**

- zbieranie od właścicieli i zarządców nieruchomości informacji dotyczących miejsca, ilości i rodzaju zabudowanych wyrobów zawierających azbest oraz weryfikacje i ewentualne sprawdzenie danych na terenie nieruchomości,
- organizowanie przeglądu nieruchomości na terenie gminy, pod kątem ujawnienia wyrobów zawierających azbest – albo w trybie systematycznej kontroli przez pracowników urzędu, albo też w formie zorganizowanej akcji z udziałem np.

odpowiednio przeszkolonych studentów, uczniów starszych klas licealnych lub innych osób,

- sporządzenie dla obszaru administracyjnego gminy planu sytuacyjnego rozmieszczenia nieruchomości z wyrobami zawierającymi azbest, mogącego w przyszłości posłużyć do badania stopnia narażenia ludności na emisję azbestu – szczególnie ważnego przy opracowywaniu gminnego programu ochrony środowiska oraz tworzenia wniosków dla pozyskiwania pomocy z krajowych i unijnych funduszy,
- opracowywanie w ustawowych terminach gminnego programu ochrony środowiska i gminnego planu gospodarki odpadami, zawierających odpowiednią część dotyczącą oczyszczania terenu gminy z azbestu,
- prowadzenie monitoringu realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, przyjętego przez Radę Ministrów RP w dniu 14 maja 2002 r., w części dotyczącej obszaru administracyjnego gminy i dostarczanie drogą elektroniczną odpowiednich danych oraz informacji do wojewódzkiej bazy danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest.

#### **PROCEDURA 4**

**Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu/terenu/instalacji azbestu.**

##### **Cel procedury**

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest – będących, w rozumieniu ustawy o odpadach – wytwórcami odpadów niebezpiecznych.

##### **Zakres procedury**

Zakres procedury obejmuje okres od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu.

##### **Opis szczegółowy**

Na początku należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół – przed emisją pyłu azbestu do środowiska, która może nastąpić w wyniku prowadzenia prac.

Ogrodzenie terenu powinno nastąpić z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 1 m przy zastosowaniu osłon. Teren prac należy ogrodzić poprzez oznakowanie taśmami ostrzegawczymi biało-czerwonymi i umieszczenie tablic ostrzegawczych z napisami „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony” lub „Zagrożenie azbestem krokidolitem”.

Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, do podłoża, a teren wokół, objęty kurtyną, powinien być wyłożony folią, dla łatwego oczyszczania po każdej zmianie roboczej.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania dotyczące:

- nawilżania wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,



- demontażu całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- odspajania wyrobów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- prowadzenia kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania przekroczeń dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu w miejscu pracy, w tym również z wyrobami zawierającymi krokidolit,
- składowania na tej samej zmianie roboczej, usuniętych odpadów zawierających azbest, po ich szczelnym opakowaniu – na miejscu tymczasowego magazynowania odpadów,
- codziennego starannego oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń – z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry HEPA lub na mokro. Niedopuszczalne jest ręczne zamiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

W przypadku prowadzenia prac z wyrobami azbestowo-cementowymi, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż  $1000 \text{ kg/m}^3$  (tzw. miękkie), a także z innymi wyrobami, których powierzchnia jest, w widoczny sposób uszkodzona lub zniszczona, lub jeżeli prace prowadzone są na obiektach, z wyrobami zawierającymi azbest krokidolit, lub też w pomieszczeniach zamkniętych to powinny być zastosowane szczególne zabezpieczenia strefy prac i ochrony pracowników oraz środowiska, niezależnie od ogólnych zasad postępowania. Należą do nich:

- komory dekontaminacyjne (śluzы) dla całych pomieszczeń lub stanowiące łącznik izolacyjny między pomieszczeniem stanowiącym strefę prac, a innymi pomieszczeniami lub na zewnątrz obiektu,
- zaostrzone rygory przestrzegania stosowania środków ochrony osobistej,
- inne metody, określone na etapie prac przygotowawczych.

W obiekcie, w którym prowadzone są prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, należy zastosować odpowiednie zabezpieczenia, w tym uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych, a także inne, właściwe dla stopnia narażenia, środki zabezpieczające.

Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folię z polietylenu, o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą). Niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż  $1000 \text{ kg/m}^3$ , a więc płyty i rury azbestowo-cementowe, lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folię. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż  $1000 \text{ kg/m}^3$  powinny być zestalone przy użyciu cementu lub żywic syntetycznych i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Odpady wyrobów pozostających w kontakcie z azbestem (np. płyty lub maty z wełny mineralnej) o gęstości objętościowej mniejszej niż  $1000 \text{ kg/m}^3$ , powinny zostać szczelnie zapakowane w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczone w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelnie zamknięte. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nie ulegające zniszczeniu, pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych.

Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych – wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu. Oczyszczenie powinno być przy zastosowaniu sprzętu filtracyjno-wentylacyjnego z wysoko skutecznym filtrem lub na mokro. Wykonawca prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest ma obowiązek złożenia właścicielowi, użytkownikowi lub zarządcy obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych. W przypadku, kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż  $1000 \text{ kg/m}^3$  lub prace obejmowały wyroby zawierające azbest krokidolit wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia wyników badania powietrza przeprowadzonego przez akredytowane laboratorium.

W sytuacji gdy elementy konstrukcji budowlanej zawierają azbest, ale nie są usuwane, można je zabezpieczyć poprzez zabudowę albo pokrycie szczelną powłoką z głęboko penetrującymi środkami wiążącymi azbest. W takiej sytuacji w ciągu 30 dni od przeprowadzonej pracy należy wykonać kontrolę stanu zabezpieczonych wyrobów. Zmiany wprowadzone w roku 2010 nałożyły na wykonawcę prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest obowiązek zgłoszenia na siedem dni przed rozpoczęciem prac nie tylko w nadzorze budowlanym oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy, ale także właściwemu inspektorowi sanitarnemu.

### **5.3. METODY UNIESZKODLIWIANIA WYROBÓW I ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.**

Usunięte wyroby zawierające azbest stają się odpadem niebezpiecznym. Odpady te, z uwagi na zakaz stosowania azbestu, nie mogą być poddawane procesom odzysku. Jedynym sposobem ich unieszkodliwiania w sposób bezpieczny dla zdrowia ludzi oraz środowiska, jest ich składowanie na składowisku odpadów niebezpiecznych lub na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, zgodnie z wymogami dotyczącymi bezpiecznego składowania odpadów azbestowych.

Zasady składowania odpadów zawierających azbest określone zostały ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz. U. Nr 61, poz. 549 ze zm.), na składowiskach odpadów wymienionych powyżej mogą być składowane odpady pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej o kodzie: 17 06 01\* - materiały izolacyjne zawierające azbest oraz o kodzie: 17 06 05\* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest.

Zarządzający składowiskiem odpadów jest zobowiązany do prowadzenia ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów zgodnie z katalogiem odpadów określonym w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206), według wzoru karty ewidencji odpadu oraz karty przekazania odpadu, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 30, poz. 213).

**Ustawa o odpadach przewiduje również możliwość unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych, które generują bardzo wysoką temperaturę. W niej niszczone są szkodliwe włókna azbestu.**

## **6. OKREŚLENIE ILOŚCI WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE MIASTA CHEŁMŻY**

Na terenie naszego kraju, zgodnie z Programem Oczyszczania Kraju z azbestu na lata 2009-2032, do 2012 r. nastąpi przeprowadzenie pełnej i rzetelnej inwentaryzacji oraz ustalenie rozmieszczenia terytorialnego azbestu i wyrobów zawierających azbest. Związane jest to z rokiem 2032, kiedy to wyroby azbestowe mają całkowicie zniknąć z naszego kraju.

Obecnie w związku z opracowaniem nowego Programu Krajowego, konieczne staje się przeprowadzenie inwentaryzacji azbestowej na terenie Chełmży i opracowanie „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Miasta Chełmży”.

Zakłada się, że podstawę do opracowania „Programu...” będzie stanowiła szczegółowa identyfikacja wszystkich wykorzystywanych wyrobów zawierających azbest na terenie miasta oraz dokonanie rozpoznania odnośnie stopnia zużycia tych wyrobów zabudowanych na konkretnych obiektach.

Inwentaryzacja jest informacja o rodzajach, ilościach i miejscach występowania azbestu, umożliwiającą ocenę wyrobów azbestowych.

### **6.1. INFORMACJE OGÓLNE O MIEŚCIE CHEŁMŻA**

Obszar miasta Chełmża znajduje się w północnej części powiatu toruńskiego. Ogólna powierzchnia obszaru miasta wynosi 784 ha. W strukturze użytkowania gruntów przeważają użytki rolne, które łącznie stanowią 47 % powierzchni miasta.

Miasto Chełmża ze wszystkich stron otoczone jest terenami wiejskiej gminy Chełmża. Ze względu na posiadany potencjał gospodarczy i społeczny pełni funkcję ośrodka miejskiego o znaczeniu ponadlokalnym. Na terenie powiatu pełni rolę ośrodka wspomagającego Toruń. Jednak obszar oddziaływania Chełmży wykracza poza granice powiatu toruńskiego i obejmuje części powiatów chełmińskiego i wąbrzeskiego. Na terenie miasta działa około 1000 podmiotów gospodarczych, z czego ponad 90% to niewielkie firmy zatrudniające do 5 osób. Około połowy zakładów prowadzi różnego rodzaju działalność usługową, a około 10 % zajmuje się działalnością produkcyjną i budownictwem. Największym pracodawcą i lokalnym liderem wśród przedsiębiorstw jest cukrownia „Nordzucker” S.A. ul. Bydgoska 4, jedna z najstarszych w regionie.

Według danych na rok 2011 r liczba ludności wynosi 14 659 mieszkańców.

### **6.2. INFORMACJE O ILOŚCI WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE CHEŁMŻY**

W celu określenia ilości wyrobów azbestowo – cementowych zabudowanych na terenie Chełmży przeprowadzono w miesiącu maju i czerwcu 2012 r ich inwentaryzację polegającą na pozyskiwaniu bezpośredniej informacji od ich posiadaczy (mieszkańców Chełmży) w celu oszacowaniu ilości znajdującego się tam azbestu oraz oceny jego stanu pod kątem pilności usuwania .

Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest przeprowadzona została na zasadzie wizji terenowej. Osoby przeprowadzające inwentaryzacje wyrobów zawierających azbest dotarły

bezpośrednio do mieszkańców, z którymi przeprowadziły wywiad, zakończony wypełnieniem niżej wymienionej ankiety.

W przypadku braku dostępu do posesji lub nieobecności właścicieli dokonano spisu z natury.

### **Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest wraz z Informacją o wyrobach zawierających azbest – załącznik nr 1**

Azbest został zlokalizowany na terenie 91 posesji w formie elementów budowlanych w tym głównie pokryć dachowych jako płyta falista, w dwóch budynkach w formie płyt dachowych płaskich oraz w formie płyt płaskich w filarkach międzyokiennej budynków wielorodzinnych.

Na podstawie informacji przekazanych przez właściciela sieci wodociągowej przyjęto, że na terenie miasta Chełmży funkcjonuje 15 652,5 mb rur i złączy azbestowo-cementowych.

W czasie inwentaryzacji ilości wyrobów azbestowych określono w przypadku różnego rodzaju płyt w m<sup>2</sup> lub mb dla rur i złączy.

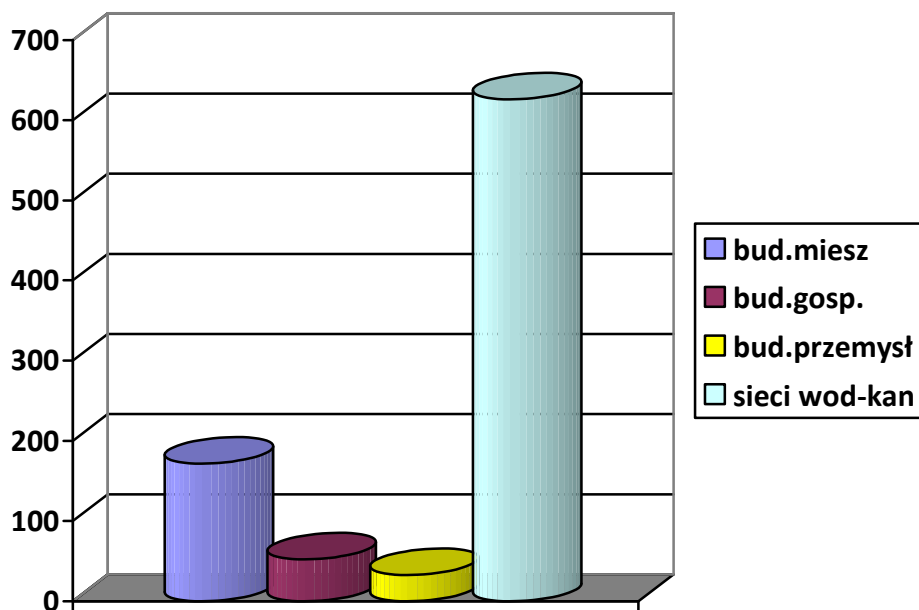
Ciężar 1m<sup>2</sup> płyt przyjęto na podstawie informacji od firm zajmujących się demontażem wyrobów z azbestu :

- Dla płyt falistych azbestowo-cementowych – 15,5 kg/m<sup>2</sup>
- Dla płyt płaskich azbestowo-cementowych – 12,0 kg/m<sup>2</sup>
- Dla rur i złączy azbestowo-cementowych - 40 kg/m

W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji, na terenie miasta Chełmży stwierdzono występowanie 891,422 Mg wyrobów zawierających azbest, w tym:

1. Wyroby zawierające azbest I stopnia pilności
  - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa – 28,055 Mg
2. Wyroby zawierające azbest II stopnia pilności
  - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa – 103,859 Mg
  - płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie- 2,16 Mg
3. Wyroby zawierające azbest III stopnia pilności
  - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa – 94,608 Mg
  - płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie- 36,66 Mg
  - rury i złącza azbestowo-cementowe – 626,080 Mg

Szczegółowe informacje dotyczące ilości, rodzaju oraz stanu wyrobów zawierających azbest zawiera załącznik nr 1 – Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest.



**Rys.1. Ilość wyrobów zawierających azbest w Mg w poszczególnych rodzajach budynków i sieci.**

Analiza wykresu powyżej wykazuje, że na terenie miasta Chełmży najwięcej wyrobów zawierających azbest znajduje się w elementach sieci wodno-kanalizacyjnych. Na drugim miejscu są w budynki mieszkalne. Najmniej azbestu pozostało na terenach przemysłowych, gdzie w wyniku prac modernizacyjnych został on już zastąpiony innymi pokryciami. W przypadku budynków mieszkalnych główną przeszkodą na drodze likwidacji azbestu są bariery finansowe.

## **7. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ PROGRAMU OCZYSZCZANIA MIASTA CHEŁMŻY Z AZBESTU**

Usuwanie wyrobów zawierających azbest jest zadaniem wieloletnim, wymagającym znaczących nakładów finansowych. Cele i kierunki działań przyjęte z „Programie oczyszczania miasta Chełmży z azbestu” wynikają z założeń przyjętych w „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”

### **Cel 1. Realizacja zadań legislacyjnych**

Kierunki działań:

- Opracowanie i wdrożenie „Programu oczyszczania miasta Chełmży z azbestu”
- Aktualizacja „Programu oczyszczania miasta Chełmży z azbestu”

### **Cel 2. Prowadzenie działań edukacyjno-informacyjnych**

Kierunki działań:

- Działania edukacyjno-informacyjne skierowane do dzieci i młodzieży,  
  
Organizowanie w szkołach pogadanek, konkursów wiedzy na temat zasad bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest
- Działania edukacyjno-informacyjne skierowane do mieszkańców,  
  
Prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych, zamieszczanie informacji na tablicach ogłoszeń oraz na stronie BIP Urzędu Miasta Chełmży, rozpowszechnianie ulotek na temat:
  - obowiązków spoczywających na posiadaczach wyrobów zawierających azbest,
  - bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
  - szkodliwości wyrobów zawierających azbest,
  - możliwości pozyskania środków finansowych na demontaż i unieszkodliwienie wyrobów azbestowych,
- Szkolenia dla pracowników administracji samorządowej.
- Współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących usuwania wyrobów zawierających azbest i zagrożeń powodowanych przez azbest.
- Współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację „Programu...”,

### **Cel 3. Prowadzenie działań w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest**

Kierunki działań:

- Utworzenie i aktualizowanie bazy danych o wyrobach zawierających azbest na terenie miasta Chełmży.

Baza danych o miejscach, ilościach i rodzajach wyrobów zawierających azbest, zlokalizowanych na terenie miasta Chełmży winna być systematycznie aktualizowana w zakresie wyrobów usuniętych oraz nowych wyrobów, dotychczas niezgłoszonych. Aktualizacja winna zostać dokonywana na podstawie informacji o wyrobach zawierających azbest, przedkładanych corocznie przez posiadaczy wyrobów zawierających azbest. Osoby fizyczne są zobowiązane do przedkładania takiej informacji Burmistrzowi Miasta Chełmża, a dane o przedsiębiorcach będących posiadaczami wyrobów zawierających azbest winny zostać pozyskane z bazy danych prowadzonej przez Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

- Usunięcie wyrobów zawierających azbest z obiektów będących własnością miasta Chełmża oraz przez właścicieli obiektów tj. osoby fizyczne i przedsiębiorców.

„Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” zakłada całkowite usunięcie z terenu Polski wyrobów zawierających azbest do roku 2032.

„Program oczyszczania Miasta Chełmży z azbestu” winien być zgodny z założeniami programu krajowego. Przy założeniu usuwania wyrobów zawierających azbest do końca 2032 roku, okres usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu miasta Chełmży zinwentaryzowanych w ilości 891,422 Mg podzielono na następujące etapy:

1) Lata 2012-2015

Usunięcie wyrobów zawierających azbest w ilości 28,055 Mg - I stopnia pilności, które wymagają wymiany lub naprawy bezzwłocznie (3,1 % ogółu azbestowych)

2) Lata 2016-2023

Usunięcie wyrobów zawierających azbest w ilości 106,019Mg (12% ogółu azbestowych)

3) Lata 2024-2032

Usunięcie wyrobów zawierających azbest w ilości 757,348 Mg (84,8% ogółu azbestowych)

Usuwanie wyrobów zawierających azbest winno odbywać się zgodnie z wymogami prawa, w sposób bezpieczny dla zdrowia ludzi i środowiska. W pierwszej kolejności winny zostać usunięte wyroby azbestowe znajdujące się w złym stanie technicznym i stanowiące największe zagrożenie dla ludzi i środowiska.

- Podejmowanie działań w celu pozyskania środków krajowych i unijnych na usunięcie wyrobów zawierających azbest.

#### **Cel 4. Monitoring realizacji „Programu oczyszczania miasta Chełmży z azbestu” .**

Kierunki działań:

- Prowadzenie działań monitoringowych i sprawozdawczych z realizacji „Programu oczyszczania Miasta Chełmży z azbestu”

Systematyczne, coroczne monitorowanie realizacji „Programu oczyszczania Miasta Chełmży z azbestu” jest niezbędnym elementem zarządzania programem. Monitoring programu ma na celu ocenę stopnia realizacji działań założonych w „Programie...”, określenie miejsc, ilości i rodzaju unieszkodliwionych wyrobów azbestowych oraz wyrobów azbestowych pozostałych do likwidacji. Sprawozdanie z realizacji „Programu...” winno być wykonywane co trzy lata, natomiast aktualizacji dokumentu należy dokonywać co sześć lat.

#### **Cel 5. Działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia.**

Kierunki działań:

- Kontrolowanie poprawności prowadzonych działań przez podmioty usuwające wyroby zawierające azbest z terenu Miasta Chełmży.

Usuwanie wyrobów zawierających azbest winno odbywać się zgodnie z wymogami prawa, w sposób bezpieczny dla zdrowia ludzi i środowiska.

- Współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

#### **Analiza oddziaływania planu na środowisko.**

Wynikiem realizacji przyjętego planu będzie sukcesywne usuwanie z terenu miasta odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Efektem finalnym powinno być całkowite oczyszczenie miasta Chełmży z wyrobów zawierających azbest stanowiących zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi i zwierząt.



## 8. HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ na lata 2012-2032

Harmonogram realizacji działań, mających na celu usunięcie wyrobów zawierających azbest z terenu miasta Chełmży przedstawiono poniżej:

**Tabela 3. Harmonogram realizacji zadań na lata 2012-2032**

Lp.	Działanie	Termin realizacji	Jednostka odpowiedzialna	Koszty w zł
1.	Działalność informacyjno-edukacyjna	na bieżąco	Miasto Chełmża	1500
2.	Prowadzenie i aktualizacja bazy danych o wyrobach zawierających azbest na terenie Miasta Chełmży	na bieżąco	Miasto Chełmża	
3.	Usunięcie wyrobów zawierających azbest z obiektów będących własnością Miasta Chełmża	2012-2032	Miasto Chełmża	328 045
4.	Usunięcie wyrobów zawierających azbest przez właścicieli obiektów (osoby fizyczne i przedsiębiorcy)	2012-2032	Właściciele obiektów	
5.	Dokonywanie ponownej oceny wyrobów zawierających azbest II stopnia pilności	w czasie 1 roku od dokonania oceny	Miasto Chełmża Właściciele obiektów	
6.	Dokonywanie ponownej oceny wyrobów zawierających azbest III stopnia pilności	w terminie do 5 lat od dokonania oceny	Miasto Chełmża Właściciele obiektów	
7.	Pozyskiwanie funduszy ze środków krajowych i unijnych na usuwanie wyrobów zawierających azbest	na bieżąco		
8.	Przedkładanie Marszałkowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania azbestu	co roku	Miasto Chełmża	
9.	Monitorowanie realizacji „Programu...”	co roku	Miasto Chełmża	
10.	Sprawozdanie z realizacji „Programu...”	co 2 lata	Miasto Chełmża	
11.	Aktualizacja „Programu...”	co 4 lata	Miasto Chełmża	3000

## 9. FINANSOWANIE USUWANIA I UNIESZKODLIWIANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

### Szacunkowe koszty związane z demontażem i unieszkodliwianiem wyrobów azbestowych.

Na całkowity koszt unieszkodliwienia wyrobów z azbestu składają się następujące koszty:

- koszt demontażu wyrobu
- koszt transportu na składowisko
- koszt składowania

W celu oszacowania kosztów zebrano informacje z 3 różnych firm funkcjonujących na terenie m.Torunia i m.Bydgoszczy:

**Tabela 4. Szacunkowe koszty usuwania azbestu**

Lp.	Koszt demontażu 1 m <sup>2</sup> płyty	Koszt transportu 1Mg	Koszt Unieszkodliwienia 1Mg	Całkowity koszt dla 1Mg
I	9	110	450	1140
II	12	80	480	1328
III	15	120	480	1567
<b>średnia</b>	<b>12</b>	<b>103</b>	<b>483</b>	<b>1345</b>

Jak widać największy udział w koszt ma usługa demontażu wyrobów azbestowych, koszt transportu uzależniony będzie od ilości odpadów przeznaczonych do danego transportu i cen paliwa , w przypadku likwidacji małych ilości azbestu będzie on wyższy.

W przypadku likwidacji wyrobów azbestowych poprzez ich uszczelnienie lub jak w przypadku rur i złączy częściowe pozostawienie w miejscu występowania koszty te będą znacznie niższe. Obecnie brak jest danych o planowanym sposobie usuwania azbestu z poszczególnych miejsc. Dlatego niemożliwe jest precyzyjne obecnie oszacowanie kosztów usunięcia azbestu dla całego miasta.

Przyjęto ,że w przypadku płyt falistych usunięte zostanie 100 % czyli 235,54 Mg, w przypadku płyt płaskich 2,16 Mg( tylko pokrycia dachowe), w przypadku rur i złączy 10 % czyli 6,2 Mg.

**Całkowity Koszt usunięcia azbestu z terenu miasta Chełmży wyniesie :**

$$243,9 \text{ Mg} \times 1345 \text{ zł/Mg} = 328 \text{ 045,50 zł}$$

Źródłami finansowania usuwania azbestu są:

- środki własne właścicieli obiektów budowlanych,
- środki własne inwestorów prywatnych,
- środki własne jednostek samorządu terytorialnego,
- środki budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki,
- środki funduszy ochrony środowiska,
- środki BOŚ,
- środki pomocowe Unii Europejskiej,

## **ŚRODKI BUDŻETU PAŃSTWA POZOSTAJĄCE W DYSPOZYCJI MINISTRA GOSPODARKI**

Ministerstwo Gospodarki  
Departament Instrumentów Wsparcia  
Pl. Trzech Krzyży 3/5,  
00-507 Warszawa  
tel.: (22) 693 50 00, fax: (22) 693 40 48  
e-mail: mg@mg.gov.pl  
www.mg.gov.pl

Ministerstwo Gospodarki wspiera finansowo realizację zadań wynikających z „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”.

Większość działań ukierunkowanych jest na wsparcie jednostek samorządu terytorialnego, w formie bezpośredniego wsparcia np. na opracowanie programów usuwania wyrobów zawierających azbest lub też pośrednio w formie materiałów informacyjno-edukacyjnych – ulotek, plakatów, poradników. Konkursowy tryb wyboru wykonawców zadań umożliwia realizację i finansowanie działań innowacyjnych, zawsze zgodnych z zadaniami wskazanymi w Programie. Udział w Konkursie mogą brać jednostki samorządu terytorialnego (JST) wszystkich szczebli, przedsiębiorcy, jednostki naukowo-badawcze, stowarzyszenia i fundacje, uczelnie wyższe i inne podmioty podejmujące wskazane przez MG zadania związane z realizacją Programu.

Z nadesłanych ofert Komisja Konkursowa wyselekcjonuje oferty spełniające określone w Regulaminie Konkursu wymagania formalne.

Komisja Konkursowa ocenia oferty spełniające wymagania formalne uwzględniając zakres zadania, koszt realizacji zadania wraz z uzasadnieniem wysokości wnioskowanej dotacji, wielkość zadeklarowanego udziału własnego, podejmowane przez jednostki samorządu terytorialnego działania związane z usuwaniem azbestu, kompetencje oferenta w zakresie szeroko rozumianej problematyki azbestowej, znajomość przepisów prawnych obowiązujących w Polsce oraz przepisów unijnych w zakresie postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Szczegółowy regulamin konkursu na realizację zadań wynikających z „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” dostępny jest na stronie: [www.mg.gov.pl](http://www.mg.gov.pl).

## **FUNDUSZE OCHRONY ŚRODOWISKA**

### **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie uruchomił program priorytetowy na lata 2010-2013, w ramach którego środki finansowe przekazywane są poszczególnym wojewódzkim funduszom ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Łączna kwota planowanych wypłat to 38 mln zł, z tego w 2011r. – 6 mln zł, 2012r. – 10 mln zł, 2013r. – 22 mln zł.

## **Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu**

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu

ul. Szosa Chełmińska 28, 87-100 Toruń

tel. (056) 62-12-300, faks (056) 62-12-302

e-mail: wfosigw@wfosigw.torun.pl

www.wfosigw.torun.pl

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu w ramach dofinansowania usuwania wyrobów zawierających azbest udziela dopłat do preferencyjnie oprocentowanych kredytów oferowanych przez Bank Ochrony Środowiska S.A.

W ramach linii nr 9 dofinansowywana jest wymiana powierzchni dachowych azbestowych lub elewacyjnych płyt azbestowych, a także budowa wodociągów w technologii rur bezazbestowych.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu udziela dotacji gminom na zadania mające na celu usuwanie wyrobów zawierających azbest, realizowane na obiektach, których właścicielami są osoby fizyczne, jednostki sektora finansów publicznych, kościoły i związki wyznaniowe oraz wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe.

Środki przeznaczone na realizację programu wynoszą ponad 6 mln zł. Połowę tej kwoty zagwarantuje ze swoich środków Wojewódzki Fundusz w Toruniu, drugą połowę Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Z udzielonej dotacji pokryte mogą zostać koszty demontażu, zbierania, transportu oraz unieszkodliwienia lub zabezpieczenia odpadów zawierających azbest. Dopłata będzie wynosiła do 1000 zł do każdego 1 Mg unieszkodliwionych lub zabezpieczonych odpadów zawierających azbest.

Warunki dofinansowania przez WFOŚiGW w Toruniu przedsięwzięć związanych z realizacją programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest przy udziale środków NFOŚiGW przedstawiono poniżej:

### **Szczegółowe zasady udzielania dofinansowania:**

1. Dofinansowanie udzielane jest na przedsięwzięcia w zakresie demontażu, transportu oraz unieszkodliwienia lub zabezpieczenia odpadów zawierających azbest.
2. Beneficjentami programu są jednostki samorządu terytorialnego.
3. Do dofinansowania mogą zostać zgłoszone zadania realizowane:
  - na obiektach budynków użyteczności publicznej, których właścicielem jest jednostka samorządu terytorialnego zaliczanych do niżej wymienionych grup:
    - **I grupa: placówki oświatowe** (przedszkola, szkoły, placówki oświatowo-wychowawcze, placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego, placówki artystyczne – ogniska artystyczne, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, placówki zapewniające opiekę i wychowanie uczniom, zakłady kształcenia i placówki doskonalenia nauczycieli, biblioteki pedagogiczne, kolegia pracowników służb społecznych);
    - **II grupa: inne obiekty użyteczności publicznej** (ośrodki ochrony zdrowia, pomocy społecznej, oświaty, kultury i bezpieczeństwa publicznego);

- **III grupa:** inne obiekty użyteczności publicznej będące własnością Gminy/Powiatu/Urzędu Marszałkowskiego.
  - na obiektach których właścicielami są osoby fizyczne, jednostki sektora finansów publicznych, kościoły i związki wyznaniowe oraz wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe.
  - 4. Dofinansowanie pełnych kosztów kwalifikowanych lecz nie więcej jak 1000 zł do każdego 1Mg unieszkodliwionych lub zabezpieczonych odpadów zawierających azbest.
  - 5. Przedsięwzięcia muszą być zlokalizowane na terenie gminy, w której została przeprowadzona inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest i posiada program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest i jest z nim zgodne.
  - 6. Wnioski należy składać na formularzu: Wniosek\_OZ\_AZBEST\_2012.doc
  - 7. Do kosztów kwalifikowanych zalicza się:
    - demontaż pokrycia dachowego lub elewacji zawierających azbest,
    - transport odpadów niebezpiecznych z miejsca rozbiórki do miejsca unieszkodliwienia,
    - unieszkodliwienie lub zabezpieczenie odpadów niebezpiecznych.
2. Sposób potwierdzenia osiągnięcia efektu ekologicznego
- Celem potwierdzenia osiągnięcia planowanych efektów wnioskodawca zobowiązany jest do przedłożenia w Wojewódzkim Funduszu protokołu demontażu azbestu z wyodrębnieniem poszczególnych nieruchomości, z których usunięto azbest oraz oryginału „Karty przekazania odpadu”.

## **BANK OCHRONY ŚRODOWISKA (BOŚ)**

Oddział BOS w Bydgoszczy  
85-950 Bydgoszcz, ul. Bernardyńska 13  
tel. (0-52) 348-10-80, faks (0-52) 348-10-49  
e-mail: bydgoszcz@bosbank.pl

Oddział BOS w Toruniu  
87-100 Toruń, ul. Dominikańska 9  
tel. (0-56) 619-34-01, faks (0-56) 619-34-25  
e-mail: torun@bosbank.pl

Oddział BOS we Włocławku  
87-800 Włocławek, ul. T. Kościuszki 15  
tel. (0-54) 230-34-64, faks (0-54) 231-36-67  
e-mail: wloclawek@bosbank.pl

BOS Oddział w Bydgoszczy, Toruniu i Włocławku współpracuje z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu w zakresie preferencyjnego kredytowania inwestycji, polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, realizowanych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.

Kredyty preferencyjne z dopłatami do oprocentowania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu są przeznaczone dla:

1. jednostek samorządu terytorialnego,
2. podmiotów gospodarczych,
3. osób fizycznych.

W ramach linii nr 9 przedmiotem kredytowania objęte są inwestycje dotyczące usuwania wyrobów zawierających azbest, tj. wymiana powierzchni dachowych azbestowych lub elewacyjnych płyt azbestowych. Z kredytu mogą być finansowane także koszty demontażu, unieszkodliwienia, zakupu i montażu nowego pokrycia dachu lub elewacji. Kredytem może być ponadto objęta budowa wodociągów w technologii rur bezazbestowych w miejsce wodociągów z rur cementowo-azbestowych.

Aktualnie obowiązujący wzór wniosku kredytowego wraz z wykazem niezbędnych załączników dostępny jest w Oddziale Banku. Wszelkich informacji na temat kredytu, wniosku i niezbędnych załączników udziela Główny Ekolog Oddziału.

Wnioski można składać w oddziale Banku w dowolnym terminie, najlepiej w momencie planowania inwestycji. Ważne jest, aby wnioskodawca nie dokonał płatności za zakup i usługi, ponieważ Bank w przypadku kredytów preferencyjnych nie refunduje poniesionych kosztów. Wypłata środków kredytu dokonywana jest bezgotówkowo, na rachunek dostawców i wykonawców, po przedłożeniu faktur lub innych dokumentów finansowych. Wnioski rozpatrywane są w Banku.

## **REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO na lata 2007-2013**

Instytucja Zarządzająca RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego  
na lata 2007-2013:

Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego  
poprzez

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu  
Departament Wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego  
Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Plac Teatralny 2, 87-100 Toruń

tel. (056) 62-18-700, faks (056) 62-18-713

[www.fundusze.kujawsko-pomorskie.pl](http://www.fundusze.kujawsko-pomorskie.pl) oraz [www.mojregion.eu](http://www.mojregion.eu)

e-mail: [politykaregionalna@kujawsko-pomorskie.pl](mailto:politykaregionalna@kujawsko-pomorskie.pl)

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007 – 2013 jest jednym z 16 programów regionalnych dla realizacji Strategii Rozwoju Kraju i Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowej Strategii Spójności; NSRO/NSS) w zakresie polityki wzrostu konkurencyjności i wyrównywania szans rozwojowych planowanych przez samorzady województw.

W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013 istnieje możliwość dofinansowania inwestycji związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów zawierających azbest w ramach następujących działań:

1. Działanie 2.2 „Gospodarka odpadami”,
2. Działanie 7.1 „Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast”.

## **Działanie 2.2 Gospodarka odpadami**

Beneficjentami działania 2.2. *Gospodarka odpadami* mogą być:

1. jednostki samorządu terytorialnego,
2. ich związki i stowarzyszenia,
3. podmioty świadczące usługi zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego.

W ramach działania 2.2 „Gospodarka odpadami” możliwe jest sfinansowanie przedsięwzięć polegających na usuwaniu i unieszkodliwianiu (w tym koszty transportu na składowisko odpadów) odpadów zawierających azbest oraz innych odpadów niebezpiecznych z obiektów i sieci usług publicznych.

W ramach RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie zaliczek i refundacji poniesionych wydatków.

W działaniu 2.2 „Gospodarka odpadami” nie przewiduje się wspierania projektów objętych pomocą publiczną. Nie określono minimalnych ani maksymalnych kwot wsparcia oraz wartości projektu. Maksymalny udział dofinansowania ze środków wspólnotowych, tj. z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w wydatkach kwalifikowalnych projektu wynosi 70% (minimalny wkład własny beneficjenta w wydatkach kwalifikowalnych projektu wynosi 30%). Wydatkami kwalifikowalnymi są wydatki poniesione nie wcześniej niż w dniu 1 stycznia 2007r.

Szczegółowe informacje na temat zasad organizacji, warunków uczestnictwa, kryteriów i sposobu wyboru projektów, terminów, a także pozostałe informacje niezbędne podczas przygotowywania dokumentacji konkursowej zawarte są w „Trybie składania wniosków o dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013”, który dostępny jest w Instytucji Zarządzającej RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz na stronach internetowych Instytucji Zarządzającej.

Nabór projektów do dofinansowania w ramach trybu konkursowego poprzedzony jest ogłoszeniem o konkursie. Regulamin konkursu będzie określał cel, zakres, zasady organizacji konkursu, sposób wyboru projektów, w tym w szczególności termin i miejsce składania wniosków.

## **Działanie 7.1 Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast**

Beneficjentami w ramach Działania 7.1 „Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast” mogą być:

1. jednostki samorządu terytorialnego,
2. związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
3. administracja rządowa,
4. szkoły wyższe i instytucje kultury,
5. osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki,
6. zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie zdrowia,
7. pozostałe podmioty zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
8. organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje, prowadzące statutową działalność non profit w obszarze objętym wsparciem w ramach działania,

9. kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
10. spółdzielnie i towarzystwa budownictwa społecznego,
11. przedsiębiorstwa.

W ramach działania 7.1 „Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast” możliwe jest sfinansowanie przedsięwzięć polegających m.in. na zastępowaniu azbestowych elementów budynków wielorodzinnych mieszkalnych materiałami mniej szkodliwymi dla człowieka. W ramach działania do wsparcia kwalifikowane będą projekty, których zakres obejmuje renowację części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

W ramach RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie zaliczek (z wyłączeniem przedsiębiorstw) i refundacji.

W ramach działania 7.1 „Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast” przewiduje się wspieranie projektów objętych pomocą publiczną. Warunkiem ubiegania się o dofinansowanie jest umieszczenie projektu w Lokalnym Programie Rewitalizacji.

Nie określono minimalnych, ani maksymalnych kwot wsparcia oraz wartości projektu. Maksymalny udział dofinansowania ze środków wspólnotowych, tj. z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w wydatkach kwalifikowanych projektu jest następujący:

1. Dla projektów, których nie dotyczy pomoc publiczna:

- 85% - miasta 5-10 tys. mieszkańców oraz miasta 10-15 tys. mieszkańców,
- 80% - miasta 15-20 tys. mieszkańców,
- 75% - miasta powyżej 20 tys. mieszkańców,
- 70% - miasta subregionalne: Inowrocław, Grudziądz, Włocławek,
- 65% - aglomeracja bydgosko-toruńska.

2. Dla projektów objętych pomocą publiczną – zgodnie ze schematem pomocy publicznej. dofinansowanie pochodzi w 85% ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i 15% z budżetu państwa.

3. Dla państwowych jednostek budżetowych – 100%. Dofinansowanie pochodzi w:

- 85% - miasta 5-10 tys. mieszkańców oraz miasta 10-15 tys. mieszkańców,
- 80% - miasta 15-20 tys. mieszkańców,
- 75% - miasta powyżej 20 tys. mieszkańców,
- 70% - miasta subregionalne: Inowrocław, Grudziądz, Włocławek,
- 65% - aglomeracja bydgosko-toruńska

ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i odpowiednio 15%, 20%, 25%, 30% i 35% ze środków budżetu państwa.

Minimalny wkład własny beneficjenta w wydatkach kwalifikowanych projektu wynosi:

1. dla projektów, których nie dotyczy pomoc publiczna - 15% (pozostałe miasta do wysokości dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego),
2. dla projektów objętych pomocą publiczną – zgodnie ze schematem pomocy publicznej,
3. dla państwowych jednostek budżetowych – 0%.

W projektach, których nie dotyczy pomoc publiczna wydatkami kwalifikowanymi są wydatki poniesione nie wcześniej niż dnia 1 stycznia 2007r., natomiast w stosunku do



projektów objętych zasadami pomocy publicznej termin kwalifikowalności powinien być zgodny z obowiązującymi w tym zakresie zasadami.

Warunkiem złożenia wniosku w konkursie otwartym będzie pozytywna ocena Lokalnego Programu Rewitalizacji przez Instytucję Zarządzającą.

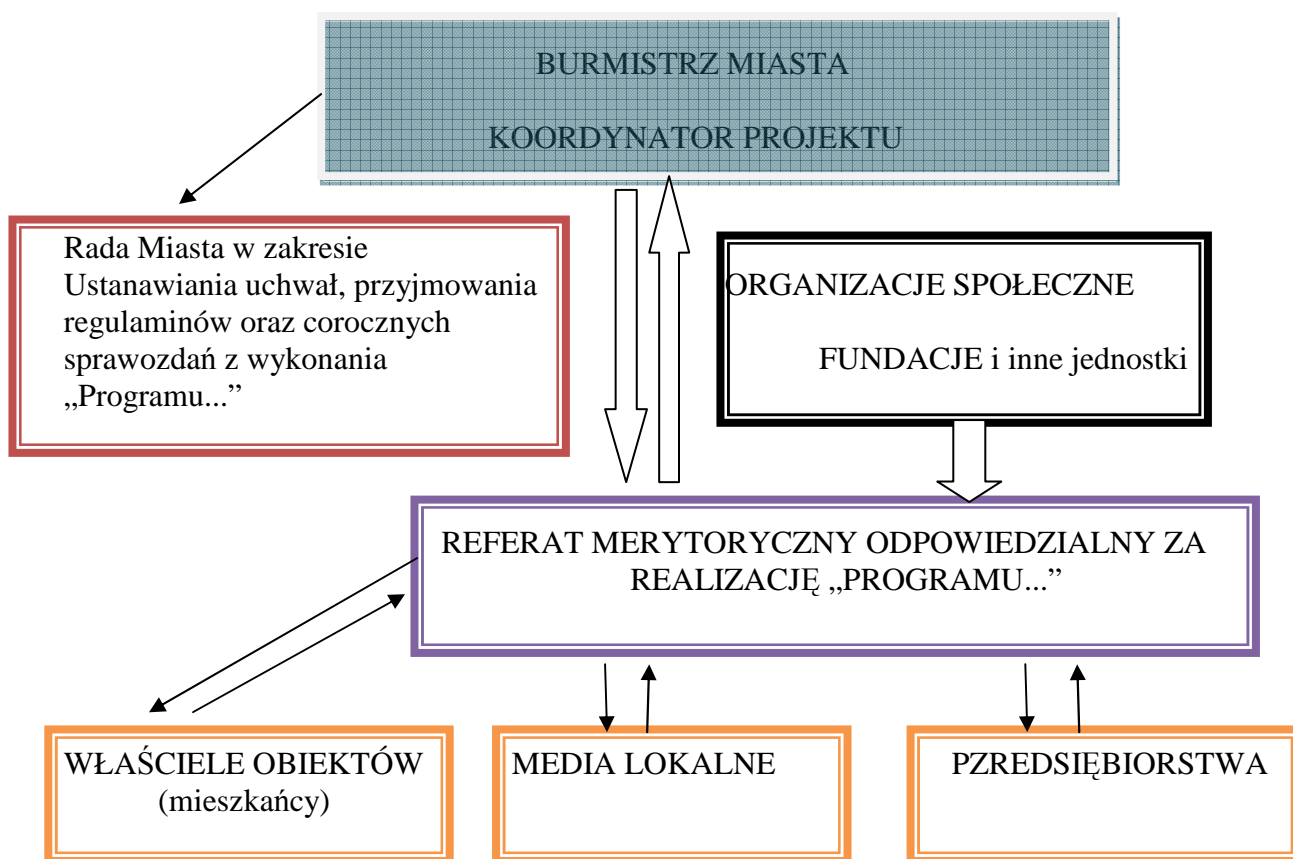
Nabór projektów do dofinansowania w ramach trybu konkursowego poprzedzony zostanie ogłoszeniem o konkursie. Regulamin konkursu będzie określał cel, zakres, zasady organizacji konkursu, sposób wyboru projektów, w tym w szczególności termin i miejsce składania wniosków.

Nabór wniosków i ich ocena prowadzone są w sposób ciągły, do wyczerpania określonego limitu środków lub zamknięcia konkursu uzasadnionego odpowiednią decyzją Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Wyniki ogłaszane są na bieżąco lub cyklicznie.

## 10. ZAŁOŻENIA ORGANIZACJI, KONTROLI I MONITORINGU „PROGRAMU...”

W krajowym „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” przedstawiono koncepcję zarządzania „Programami...” na szczeblu krajowym, wojewódzkim i gminnym.

Realizacja „Programu ...” wymaga koordynacji wszystkich jednostek i instytucji odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań lub pośrednio biorących udział w ich realizacji. Na schemacie poniżej przedstawiono relacje pomiędzy głównymi uczestnikami programu.



**Tabela 6. Wskaźniki monitorowania „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Miasta Chełmży”**

<b>L.p.</b>	<b>Wskaźnik</b>	<b>Jednostka</b>
<b>A. Wskaźniki efektywności realizacji „Programu...” i zmiany presji na środowisko</b>		
1.	Ilość zdjętych pokryć azbestowych	Mg/rok
2.	Ilość unieszkodliwionych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest	Mg/rok
3.	Stopień usunięcia wyrobów zawierających azbest	%
4.	Stopień wykorzystania środków finansowych zaplanowanych na realizację „Programu...” w danym roku budżetowym	
5.	Ilość odpadów unieszkodliwionych na miejscu (wymiana rur z azbestocementu, uszczelnienie płyt w filarkach międzyokiennych)	Mg/rok
<b>B. Wskaźniki świadomości społecznej</b>		
1.	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz realizacji „Programu...”	%
2.	Ilość i zakres interwencji (wniosków) zgłaszanych przez mieszkańców ( np. co do sposobu wykonywania prac wynikających z „Programu...”	Liczba/opis
3.	Efekt edukacyjny w odniesieniu do mieszkańców	Liczba/opis

## **11. STRESZCZENIE**

Od roku 1997 na terenie kraju rozpoczęto działania, których celem ma być całkowite wycofanie z użytku wyrobów zawierających azbest. Rada Ministrów w dniu 14 maja 2002 r. przyjęła „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, obejmujący lata 2003-2032. „Program...” założył spowodowanie oczyszczenia terytorium Polski z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest, wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Polski, spowodowanych azbestem oraz ustalenie koniecznych do tego uwarunkowań, spowodowanie sukcesywnej likwidacji oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie, w określonym horyzoncie czasowym, do spełnienia wymogów ochrony środowiska, stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest stosowanych w Unii Europejskiej. W dniu 14 lipca 2009 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pn. „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”. Dokument ten zastąpił wcześniejszy program usuwania azbestu. Bez zmian pozostały główne cele do których należą:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest z terenu kraju do końca 2032 r,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych, spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Na poziomie lokalnym zadania wynikające z „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” realizują samorządy powiatowe i gminne. W związku z tym został opracowany niniejszy program obejmujący teren miasta Chełmży. Celem programu oczyszczania Miasta Chełmży z azbestu jest:

- określenie ilości i rodzaju wyrobów zawierających azbest na terenie miasta Chełmży,
- określenie planu oczyszczania terenu miasta Chełmży z wyrobów zawierających azbest ,
- likwidacja negatywnego oddziaływania wyrobów zawierających azbest na zdrowie człowieka i środowisko naturalne.

Azbest należy do wyrobów włóknistych z grupy serpentynów o bardzo dobrych właściwościach izolacyjnych i dużej odporności ogniowej , których szkodliwe działanie polega na oddziaływaniu włókien zawieszonych w powietrzu na układ oddechowy człowieka. W wyniku wdychania włókien azbestu człowiek narażony jest na wiele chorób płuc w tym na raka płuca i błoniaka opłucnej i otrzewnej.

W ramach opracowywanego „Programu...” wykonano inwentaryzację wyrobów zawierających azbest na terenie całego miasta. Azbest zinwentaryzowano na terenie 91 posesji oraz w systemie wodno-kanalizacyjnym na terenie całego miasta. Ogólna ilość zinwentaryzowanego azbestu wynosi 891,422 Mg wyrobów zawierających azbest, w tym:

1. Wyroby zawierające azbest I stopnia pilności  
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa – 28,055 Mg

2. Wyroby zawierające azbest II stopnia pilności

- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa – 103,859Mg
- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie- 2,16 Mg

3. Wyroby zawierające azbest III stopnia pilności

- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa – 94,608 Mg
- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie- 36,66 Mg
- rury i złącza azbestowo-cementowe – 626,080 Mg

rozłożona na lata a jego zakończenie planowane jest do roku 2023. W pierwszej kolejności usunięte powinny być do roku 2015 wyroby I stopnia pilności w ilości 28 055 Mg.

Prze cały okres realizacji programu wszystkie działania będą podlegały monitoringowi umożliwiającemu ocenę stopnia realizacji działań założonych w „Programie...”, określenie miejsc, ilości i rodzaju unieszkodliwionych wyrobów azbestowych oraz wyrobów azbestowych pozostałych do likwidacji.

Całkowita likwidacja wyrobów zawierających azbest wykorzystywanych na terenie miasta Chełmży wiąże się ze znacznymi nakładami finansowymi. Oszacowany na dzień 30.06.2012 r koszt realizacji programu wynosi około 329 tys. zł. Działania te mogą być finansowane z różnych źródeł.

Źródłami finansowania usuwania azbestu są:

- środki własne właścicieli obiektów budowlanych,
- środki własne inwestorów prywatnych,
- środki własne jednostek samorządu terytorialnego,
- środki budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki,
- środki funduszy ochrony środowiska,
- środki BOŚ,
- środki pomocowe Unii Europejskiej.